

«Бекитемин»

К.Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык
университетинин илимий иштер боюнча
проректору, ф.и.д., профессор

Мурзахмедова Г.М.

« 24 » *январь* 2018-ж

Карзакова Зувайда Жамиловнанын «ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы» деген темадагы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациясына жетектөөчү мекеме К.Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин кыргыз тил илими кафедрасында кеңейтилген талкуунун

П И К И Р И

1. Диссертациялык иштин актуалдуулугу жана анын жалпы билим берүү жана мамлекеттик программалар менен байланышы. Жогорку окуу жайларында кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүдө текстти колдонуунун, текст менен иштөөнүн дидактикалык негиздери өзүнчө изилдөөнүн предметине алынбай келет.

Изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу автор тарабынан студенттердин кыргыз тилиндеги коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн калыптандырып, өркүндөтүүдө сүйлөөнүн, коммуникациянын болушун камсыз кылган негизги кептик бирдик болгон текстти сабакта колдонуунун методикасын иштеп чыгуу азыркы учурдун актуалдуу маселеси экендиги менен

негизделген.

Кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун парадигмасы аныкталып, тексттин лингвистикалык жана методикалык жактан изилдениши менен иштелишин иликтеп, жалпылаштырылган. Студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүдө текст менен иштөөнүн методикасы иштелип чыгып, изилдөөдөн алынган жыйынтыктар педагогикалык эксперименттик текшерүүлөрдөн өткөрүп, практикага сунушталган.

Иштин илимий жаңылыгы катары кыргыз тилин жогорку окуу жайларында экинчи тил катары компетенттүүлүккө негиздеп, текстти колдонуу менен окутуунун методикалык парадигмасынын аныкталгандыгы, студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн негизги каражаты катары текст алынгандыгы, коммуникативдик компетенттүүлүктү өнүктүрүүдө текстти колдонуунун заманбап методикасынын иштелип чыгышы изилдөөнүн натыйжаларынын жаңылыктарын далилдейт.

Диссертациянын темасы Ош мамлекеттик университетинин кыргыз тилин жана адабиятын окутуунун методикасы кафедрасынын илимий багытына кирет.

2. Диссертацияда изденүүчү тарабынан алынган ар бир илимий натыйжанын (илимий жобонун), жыйынтыктын жана корутундунун негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүк деңгээли.

Иште төмөнкүдөй илимий жактан негизделген теориялык жыйынтыктар берилген, алардын жыйындысы кыргыз тилин окутууда илимий-теориялык жана практикалык мааниге ээ, ал төмөнкүдөй түшүндүрүлөт:

1) Кыргыз тилин жогорку окуу жайларында экинчи тил катары коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп текст менен окутуунун методикасынын парадигмасына өз салымын кошкон. Жобо абдан так берилген, б.а. ал текст менен окутуунун спецификасын аныктаган теориялык-методологиялык ыкмалардын жардамы менен терең анализдин

натыйжасында алынган.

2) Коммуникативдик компетенттүүлүктү өркүндөтүүдө текстти колдонуунун лингводидактикалык негиздери ынанымдуу иштелген. Бул жобо бүгүнкү күнгө чейин кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөө методикасынын белгиленбегендигин аныктап, аны жүзөгө ашырууну ынанымдуу бере алгандыгы менен түшүндүрүлөт.

3) Окуу процессинде текстти колдонуу менен коммуникативдик компетенттүүлүктү өнүктүрүүнүн активдүү формалары, ык-жолдору жана каражаттары аныкталган. Бул жободо студент текстти окуп-түшүнүү, талдоо, текстти кайра түзүү, өз алдынча текст түзүү, аны өркүндөтүү аркылуу өзүнүн баарлашуу көндүмдөрүн өркүндөтө аларын ишенимдүү көрсөтөт.

Жыйынтык 4. Текстти талдоонун жана текст түзүүнүн үлгүлөрү.

Бул жободо студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текстти талдоонун жана текст түзүүнүн үлгүлөрү көрсөтүлөт.

3. Диссертацияда изденүүчү тарабынан алынган ар бир илимий тыянактын (жобонун), жыйынтыктын жана корутундунун жаңычылдык деңгээли.

1-тыянак. Кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда, текст аркылуу студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгүн өнүктүрүүдө текстти окутуунун илимий-теориялык, илимий-методикалык маселелерин чечүүдө, лингвистикалык эмгектерге милдеттүү түрдө кайрылуу жана колдонуу зарылдыгы бар. Бул тыянак ишенимдүү, анткени ал жалпы окутуунун методикасы боюнча алынган.

2-тыянак. Кыргыз тилин бөтөн тил катары окутууда текстти коммуникативдик, тилдик, маданий компетенттүүлүктөрдү өнүктүрүүнүн негизги каражаты катары кеңири пайдалануунун методикасын изилдөө учурдагы актуалдуу маселелердин бири. Бул тыянак жарым-жартылай жаңы, анткени кыргыз тилин бөтөн тил катары окутуудагы компетенттүүлүк мурда изилдөөгө алынган. Ал эми текст аркылуу компетенттүүлүктөрдү

өнүктүрүү биринчи жолу аныкталып жатат.

3-тыянак. Студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн калыптандырууда жана өнүктүрүүдө текст негизги каражат. Бул тыянак салыштырмалуу жаңы, анткени студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүгү изилдөөгө алынган, ал эми тексттин студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктү өнүктүрүүдөгү каражат экендиги жаңылык болуп саналат.

4-тыянак. Студент текстти окуп-түшүнүү, талдоо, текстти кайра түзүү, өз алдынча текст түзүү, аны өркүндөтүү аркылуу өзүнүн баарлашуу көндүмдөрүн өркүндөтө алат. Бул тыянак жаңы, анткени буга чейин текст аркылуу студенттин компетенттүүлүгүн өркүндөтүү боюнча изилдөө болгон эмес.

4. Алынган жыйынтыктардын тиешелүү актуалдуу проблемаларды, теориялык жана колдонмо маселелердин ички биримдиги жана аны чечүүгө багытталгандыгын баалоо.

Каразакова Зувайда Жамиловнанын «ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы» деген темадагы диссертациясынын жобосу кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдиу компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасын комплекстүү жана ар тараптуу илимий-теориялык жактан изилдениши менен шартталат.

Жыйынтыктар, практикалык сунуштар илимий-методикалык эмгектерге таянуу менен изденүүчүнүн жеке тажрыйбасы негизинде алынган.

Алынган натыйжалар негиздүү, өз ара карым-катышта. Бул диссертациялык иш кыргыз тилин бөтөн тил катары окутууда текст аркылуу студенттин компетенттүүлүгүн ачып берүүгө аракет кылган изилдөөлөрдүн бири болуп саналат.

Диссертация аталган маселе боюнча ички биримдиктеги бир катар жаңы натыйжаларды жана жоболорду камтып, азыркы мезгилдеги тилди окутуу

методикасына кошкон жеке салымын айгинелеп турат.

5. Алынган жыйынтыктардын теориялык жана практикалык мааниси. Изилдөөдөн алынган натыйжалар, практикалык сунуштар, текстти талдоонун жана түзүүнүн үлгүлөрү, сабактын моделдери жогорку окуу жайларында кыргыз тилин компетенттүүлүккө негиздеп тест аркылуу окутууга даяр маалыматтарды бере алат. Кыргыз тили сабагынын мазмунун, окутуунун ык-жолдорун өркүндөтүүгө, окутуунун натыйжаларын жакшыртууга кызмат кылат.

Изилдөөдө келтирилген фактылар, талданган мисалдар, теориялык жоболорду практикада колдонсо болот. Кыргыз тилин бөтөн тил катары ЖОЖдордо, орто мектепте, атайын орто окуу жайларында окутууда да айрым табылгаларды кошумча материал катары пайдаланууга болот.

6. Диссертациянын негизги жоболорунун, натыйжаларынын, жыйынтыктарынын жана корутундусунун публикацияларда толук берилиши.

Каразакова Зувайда Жамиловнанын диссертациялык ишинин негизги идеялары, жоболору, жыйынтыктары жана тыянактары ата-мекендик жана эл аралык илимий конференцияларда жасаган баяндамалары аркылуу апробациядан өткөн. Диссертациянын негизги натыйжалары жана теориялык жоболору 12ден ашык публикацияларда жарык көргөн (тизмеси авторефератта берилген).

7. Авторефераттын диссертациянын мазмуну менен дал келиши.

Каразакова Зувайда Жамиловнанын авторефераты диссертациянын изилдөөнүн максаты, милдеттери коюлган мазмуну менен толук дал келет. Авторефераттагы кыргыз жана англис тилиндеги резюмелер мазмуну, мааниси жагынан бирдей.

8. Диссертациянын мазмуну жана түзүлүшү боюнча кемчиликтер. Диссертациянын жетишкендиктерин белгилөө менен, кемчиликтерди да көрсөтүүгө туура келет.

1. Диссертациянын коргоого коюлуучу жоболору стилистикалык жактан туура эмес берилген. Эреже боюнча сүйлөмдөр атоо маанисинде эмес, так, ишенимдүү мааниде түзүлгөн сүйлөм формасында болушу зарыл.

2. Корутунду автор таянган теориялык жоболорго незилделип, изденүүчүнүн жеке конценциясы менен керек эле. Анда жалпы сөзгө жол берилген. Ар бир бап боюнча тыянактарды чыгарып, тиешелүү жыйынтыктарды көрсөтүп койсо, иштин мазмундуулугу артмак.

3. Изденүүчү кайсы компетенциясы сабактын кандай түрлөрүндө ишке ашырса боло турганына карай окутуунун ык-формаларын бөлүштүрсө, иш мынданда натыйжалуу болмок.

4. Текст менен иштөөнү багытка, кесиптик билим берүүгө негиздесе, иштин илимий деңгээли тереңдемек.

Бул кемчиликтер принципалдуу эмес болгондуктан, жалпысынан актуалдуулукка, илимий жаңылыкка, теориялык жана практикалык мааниге ээ болгон диссертациялык иштин илимий-теориялык деңгээлине шек келтирбейт.

9. Диссертациянын «Окумуштуулук даражаларды берүү тартиби тууралуу жобого» дал келиши.

Карзакова Зувайда Жамиловнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган **«ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы»** аттуу диссертациялык иши толугу менен Кыргыз Республикасынын ЖАК тарабынан коюлган «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү» жобосуна мындай позицияларда жооп берет: текст аркылуу студенттердин компетенттүүлүгүн өркүндөтүүгө арналган, жаңы методологиялык ыкмаларды камтыган, бүткөн илимий изилдөө болуп саналат, 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигине туура келет, окутуунун

методикасы, текст таануу багытындагы билимдерди кеңейтүүдө өзгөчө мааниге ээ болгон, илимий жактан негизделген жыйынтыктарды камтыйт.

Изилдөө жаңы илимий жоболордун жана жыйынтыктардын жыйындысын камтып, авторго 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу экендигин далилдейт.

Пикир К.Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин кыргыз тил илими кафедрасынын кеңейтилген жыйынынын отурумунда талкууланып, 2018-жылы 17-январындагы № 6 протоколунун негизинде даярдалды.

**Кыргыз тил илими кафедрасынын
башчысы, филология илимдеринин
кандидаты, доцент:**

Усманбетов Б.Ж.

Кафедра катчысы:

Бужурманкулова А.Н.

Мастомтайли Ф.Р. Сейиталиев

*Дата поступления отчета
в дис. совет Д.13.16.527*

29.01.2018 г.

У. секр Д.С. Д.13.16.527

Д.С. Омурбаева Д.К.

